

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-187>

УДК 657;336

Екологічний податок як механізм стимулювання ведення природоохоронної діяльності підприємства

Дутова Н.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту
Донецького національного університету імені Василя Стуса

Меджоріна В.С.

студентка
Донецького національного університету імені Василя Стуса

У статті розглянуто особливості екологічного податку та обґрунтовано його необхідність як механізму стимулювання підприємств до зменшення обсягів шкідливих викидів у навколишнє середовище. Проаналізовано ефективність природоохоронних заходів вітчизняного підприємства та їх взаємозв'язок із розміром сплаченого екологічного податку. Запропоновано застосування на підприємстві розрахунків прогнозних показників екологічного податку для визначення ефективності природоохоронних заходів та впливу екологічного податку на прибуток підприємства.

Ключові слова: екологічний податок, аналіз ефективності, природоохоронні заходи, прибуток підприємства, прогнозні показники.

Дутова Н.В., Меджоріна В.С. ЭКОЛОГИЧЕСКИЙ НАЛОГ КАК МЕХАНИЗМ СТИМУЛИРОВАНИЯ ВЕДЕНИЯ ПРИРОДООХРАННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье рассмотрены особенности экологического налога и обоснована его необходимость как механизма стимулирования предприятий к уменьшению объемов вредных выбросов в окружающую среду. Проанализированы эффективность природоохранных мероприятий отечественного предприятия и их взаимосвязь с размером уплаченного экологического налога. Предложено применение на предприятии расчетов прогнозных показателей экологического налога для определения эффективности природоохранных мероприятий и влияния экологического налога на прибыль предприятия.

Ключевые слова: экологический налог, анализ эффективности, природоохранные мероприятия, прибыль предприятия, прогнозные показатели.

Dutova N.V., Medzhorina V.S. ENVIRONMENTAL TAX AS A MECHANISM TO STIMULATE THE ENVIRONMENTAL ACTIVITY OF THE ENTERPRISE

The article discusses the peculiarities of the environmental tax and justifies its need as a mechanism to encourage enterprises to reduce harmful emissions into the environment. The analysis of environmental activities of domestic enterprises based on the amount of paid environmental tax in recent years. It was proposed to carry out at the enterprise calculations of the estimated indicators of the environmental tax to determine the effectiveness of environmental protection measures and the impact of the environmental tax on the profits of the enterprise.

Keywords: environmental tax, efficiency analysis, environmental protection measures, enterprise profits, forecast figures.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасні економічні відносини не мають пріоритетів у подоланні глобального масштабу екологічних проблем. У зв'язку із цим виникає потреба у переосмисленні функціонування економічних систем різних рівнів та впровадження положень еколого-економічного управління підприємством. Основою еколого-економічного управління підприємства є інформація про природоохоронні витрати, отримана шляхом дослідження екологічних аспектів діяльності підприємства,

побудови механізму раціональної організації аналізу природоохоронних заходів. Це сприятиме ефективному використанню ресурсів та зменшенню негативного впливу промислових підприємств на навколишнє природне середовище.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями становлення та розвитку екологічного оподаткування займалися такі вчені, як Б. Буркинський, О. Веклич, В. Вишневський, Т. Галушкіна, Л. Грановська, В. Загорський, Л. Мельник, В. Опарін, О. Попова, В. Пала-

марчук, Д. Серебрянський, А. Соколовська, В. Степанова, А. Гусев, І. Майбуров та ін. Проте питання стимулюючого значення екологічного податку залишається актуальним із погляду можливості спрямування підприємств на шлях екологізації виробництва.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування впровадження природоохоронних заходів щодо визначення впливу екологічного податку на екологізацію підприємства та прибутку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Джерелом фінансування заходів, спрямованих на охорону навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, підвищення рівня екологічної безпеки життєдіяльності природного середовища, є екологічний податок.

Екологічний податок – загальнодержавний обов'язковий платіж, що сплачується з фактичних обсягів викидів в атмосферу, скидів у водні об'єкти забруднюючих речовин і розміщення відходів суб'єктів господарювання та фізичних осіб.

Екологічний податок сплачується за рахунок чистого прибутку підприємства, якщо воно порушує встановлені вимоги, такі як ліміти використання природних ресурсів або стандарти забруднення, чи здійснює несанкціоноване використання природних благ. О.В. Врублевська вважає, що такий принцип є справедливим, оскільки передбачає відповідальність виробника за наслідки його діяльності. Виробник розплачується своїм чистим прибутком лише в разі, якщо він допускає порушення [1].

Пряме екологічне оподаткування впливає на прибуток суб'єкта господарювання у звітному періоді, в якому відбулося забруднення. Тобто екологічний податок має короткостроковий вплив, але без впровадження підприємством природоохоронних заходів зменшення прибутку буде відбуватися постійно.

Варто відзначити, що для стимулювання платників податків до зменшення забруднення навколишнього природного середовища у Податковому кодексі передбачається понижувальний коефіцієнт 0,8 у разі переходу на маловідходні і безвідходні ресурсо- й енергозберігаючі технології, впровадження найкращих технологій. Тобто Податковим кодексом передбачено встановлення податкових преференцій запроваджувачам нових технологій, застосування яких дасть змогу ефективніше використовувати природні ресурси і меншою мірою забруднювати довкілля [2].

Виходячи з мети дослідження, доцільно провести аналіз екологічного податку на прикладі вітчизняного підприємства. Приватне акціонерне товариство «Вінницький олійно-жировий комбінат» займається виробництвом сировини для підприємств харчової промисловості, сировини для технічних виробництв.

Фактичний обсяг викидів забруднюючих речовин у водні об'єкти та розмір відповідного екологічного податку даного підприємства представлено в табл. 1. Для проведення дослідження вибрано річні екологічні податки за період 2015–2017 рр.

Аналіз показників табл. 1 свідчить про те, що в 2016 р. відбулося значне зростання обсягів викидів забруднюючих речовин у водні об'єкти та екологічного податку. У 2017 р. відбулося незначне зменшення обсягів викидів, але, незважаючи на це, розмір екологічного податку більший, ніж у попередньому році, тому доцільно проаналізувати ці показники за допомогою економетричної моделі (рис. 1).

Рівняння регресії $y=1029,8x + 2451,3$ вказує на те, що за збільшення обсягів скидів забруднюючих речовин відбуватиметься збільшення податку в середньому на 1 029,80 грн. Завдяки даному рівнянню вираховуються прогнозні показники на 2018–2019 рр., наведені в табл. 2.

За наведеними прогнозними показниками за моделлю на кінець 2019 р. розмір екологічного податку за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти становитиме 7 600,30 грн, у межах від 7 570,40 до 7 630,20 грн. Це означає, що за умови збереження ставки податку розмір екологічного податку буде поступово збільшуватися з кожним роком. Для усунення цієї динаміки необхідно впровадити більш ефективні природоохоронні заходи, які сприятимуть зменшенню обсягів викидів, відповідно, і розміру податку.

Основними чинниками, що впливають на мікроклімат, є теплове забруднення, викид в атмосферу вуглекислого газу і забруднюючих речовин. На підприємстві працюють парові котли, призначені для утилізації лушпиння і забезпечення комбінату парою на технологічні потреби. У 2015 р. було встановлено електрофільтри для зменшення шкідливого впливу котлів на навколишнє середовище. Обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферу ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» наведено в табл. 3.

Аналізуючи дані табл. 3, треба зазначити, що в 2016 р. відбулося зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмос-

ферне повітря майже на 50%. У 2017 р. також відбулося зменшення обсягів викидів на 35% від показників попереднього року. Незважаючи на такі позитивні показники зменшення обсягів викидів, екологічний податок за скиди забруднюючих речовин за ці роки зменшився в середньому на 22%, що

пояснюється щорічним збільшенням ставки екологічного податку.

Наочно ці показники проаналізовані за допомогою побудови економетричної моделі (рис. 2).

Рівняння регресії $y = -2131,4x + 12748$ указує на те, що за зменшення обсягів скидів забруд-

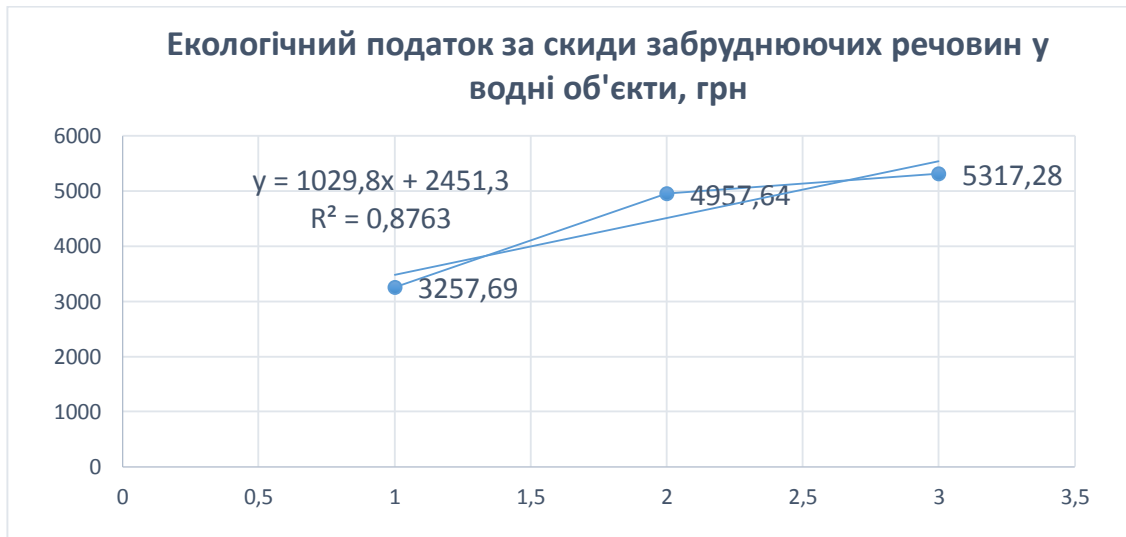

Рис. 1. Екологічний податок за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти ПрАТ «Вінницький ОЖК» за 2015–2017 рр.

Таблиця 1

Фактичний обсяг викидів забруднюючих речовин у водні об'єкти та екологічний податок ПрАТ «Вінницький ОЖК» за 2015–2017 рр.

№ з/п	Забруднююча речовина	Обсяг викидів, т			Екологічний податок за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти, грн		
		2015	2016	2017	2015	2016	2017
1	Азот амонійний	0,184	0,199	0,159	187,79	257,33	230,27
2	Органічні речовини	1,316	1,279	1,208	537,59	661,97	700,25
3	Завислі речовини	1,605	1,652	1,522	46,98	61,27	63,22
4	Нафтопродукти	0,001	0,023	0,001	6,00	174,96	8,52
5	Нітрати	4,116	3,772	3,956	361,43	419,67	492,96
6	Нітрити	0,195	0,193	0,223	977,46	1225,74	1586,22
7	Сульфати	16,287	30,13	27,952	476,72	1117,52	1161,13
8	Фосфати	0,322	0,3	0,286	262,66	310,06	331,06
9	Хлориди	13,702	19,658	17,902	401,06	729,12	743,65
	Разом	37,728	57,206	53,209	3257,69	4957,64	5317,28

Таблиця 2

Прогнозні показники екологічного податку за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти на ПрАТ «Вінницький ОЖК»

Рік прогнозу	Прогнозний показник, грн	Довірчий інтервал, грн	
		Нижня границя	Верхня границя
2018	6570,50	6540,60	6600,40
2019	7600,30	7570,40	7630,20

нюючих речовин відбуватиметься зменшення податку в середньому на 2 131,40 грн. Розрахунок прогнозних показників на 2018–2019 роки наведено в табл. 4.

За наведеними прогнозними показниками за моделлю на кінець 2019 р. розмір

екологічного податку за скиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря становитиме 2 091,00 грн, у межах від 2 061,10 до 2 120,90 грн. Це означає, що за умови збереження ставки податку розмір екологічного податку буде поступово зменшуватися з

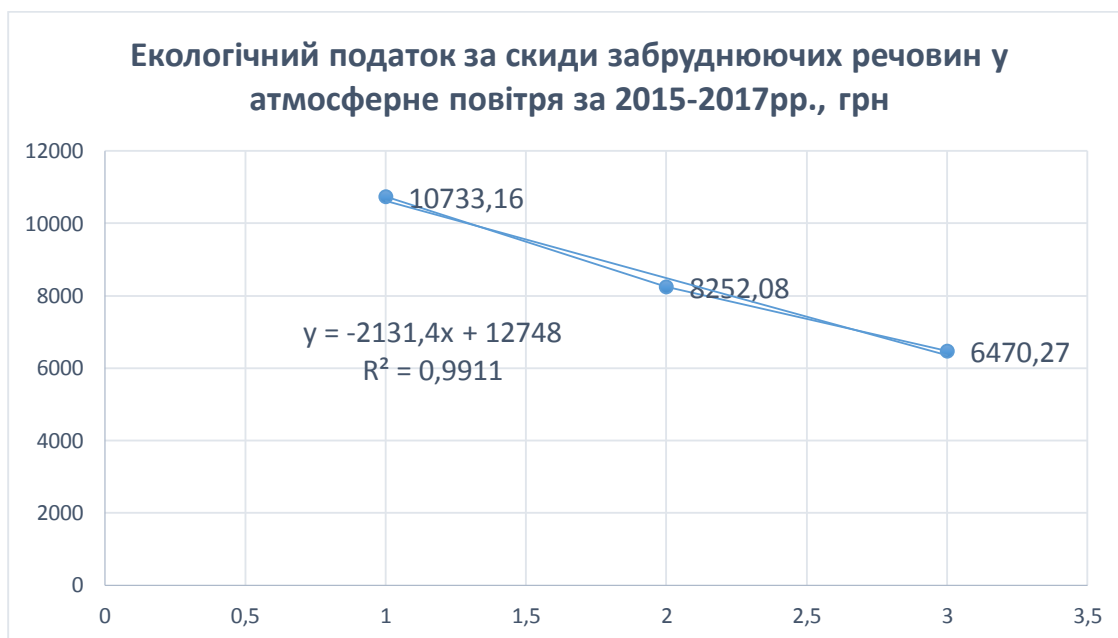

Рис. 2. Екологічний податок за скиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря ПрАТ «Вінницький ОЖК» за 2015–2017 рр.

Таблиця 3

Фактичний обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря та екологічний податок на ПрАТ «Вінницький ОЖК» за 2015–2017 рр.

№ з/п	Забруднююча речовина	Обсяг викидів, т			Екологічний податок за скиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, грн		
		2015	2016	2017	2015	2016	2017
1	Тверді речовини	40,79	27,879	31,646	2387,85	2067,79	2628,83
2	Вуглецю окис	102,51	32,682	12,119	6001,35	2424,02	1006,73
3	Вуглеводні	3,662	10,715	1,844	321,56	1192,15	229,78
4	Аміак	0,372	0,372	0,236	291,41	369,22	97,59
5	Азоту оксиди	0,799	0,881	1,111	1553,79	1734,38	2449,63
6	Ацетон	0,222	0,508	0,008	129,39	375,13	6,62
7	Бутилацетат	0,051	0,116	0,003	17,85	51,43	1,49
8	Сірководень	0,006	0,006	0,007	29,96	37,96	49,60
	Разом	148,419	73,152	46,974	10733,16	8252,08	6470,27

Таблиця 4

Прогнозні показники екологічного податку за скиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря на ПрАТ «Вінницький ОЖК»

Рік прогнозу	Прогнозний показник, грн	Довірчий інтервал, грн	
		Нижня границя	Верхня границя
2018	4222,40	4192,50	4252,30
2019	2091,00	2061,10	2120,90

кожним роком. Така позитивна динаміка вказує на ефективність проведених природоохоронних заходів, які сприяють зменшенню обсягів викидів, відповідно, і розміру екологічного податку.

Для забезпечення довгострокової перспективи зі зменшення обсягів забруднення навколишнього природного середовища впроваджуються природоохоронні заходи. Застосування інноваційних технологій та своєчасна модернізація обладнання дадуть змогу зменшити обсяги скидів забруднюючих речовин та утилізувати відходи виробництва.

Аналіз проведених розрахунків показує, що забруднення атмосферного повітря джерелами забруднення на ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» зменшується, що свідчить про ефективність установлення сучасних електрофільтрів. Обсяг викидів забруднюючих речовин у водні об'єкти має

негативні показники в 2016 р. та незначне зменшення у 2017 р. Це вказує на неефективність природоохоронних заходів, що здійснюються підприємством, та необхідність розроблення та ведення технологічних інновацій. Підприємство стоїть перед стратегічним вибором: зменшення викидів забруднюючих речовин шляхом розроблення та впровадження ефективних природоохоронних заходів і збільшення сум екологічного податку та нарахування штрафів.

Висновки з цього дослідження. Екологічний податок – це не лише платежі підприємства до бюджету, а й механізм стимулювання підприємства до ефективного природокористування. Аналіз природоохоронних заходів шляхом розрахунку обсягів викидів та сплаченого екологічного податку має стати основою раціональних та обґрунтованих управлінських рішень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Врублевська О.В. Методичні рекомендації щодо виконання курсового проекту з економіки природокористування для студентів напряму підготовки «Менеджмент»; 2-е вид., перероб. і доп. Львів: РВВ НЛТУ України, 2014. С. 30.
2. Коваленко Н.А., Мацієвич Т.А. Економічний механізм реалізації екологічної політики в Україні. Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. 2013. №. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2013_2_5 (дата звернення: 08.12.2018).
3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. Дата оновлення: 04.10.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2755-17> (дата звернення: 05.12.2018).

REFERENCES:

1. Vrublevsijka O. V. (2014) Metodichni rekomendacii shhodo vykonannja kursovogho proektu z ekonomiky pryrodokorystuvannja dlja studentiv naprjamok pidghotovky «Menedzhment». 2-e vyd., pererobl. i dopovn, RVV NLTU, Lviv, Ukraine.
2. Kovalenko N. A., Macijevych T. A. (2013) Ekonomichnyj mekhanizm realizacii ekologichnoji polityky v Ukrajinі. Teorija ta praktyka derzhavnogho upravlinnja i miscevogho samovrjaduvannja, vol 3, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2013_2_5 (accessed 08.12.2018).
3. Podatkovyj kodeks Ukrajinu: Kodeks Ukrajinu vid 02.12.2010 r. #2755-VI. available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2755-17>. (accessed 05.12.2018).